

Skomakarna och deras arbete.

En skomakare Eriksson från Trollenäs berättar om hur skomakarna gick o omkring i gårdarna och sydde skor till hela familjen, även till tjänarna, ty dessa hade skor i lön.

I Erikssons lärotid sydde skomakarna galoscher av läder. Detta tillgick så, att man satte en läst i skon och sedan sydde man galoscher av tjock vatentät hud. *(galoscher av tjock vatt)*

II.

Ett och annat om skor och skotillverkning.

För att få s.k. "knirk" i skorna, som förr ansågs mycket förnämt, brukade man lägga hårsidorna mot varandra.

En del skrock var även förenat med skorna. Sålunda berättar sagesmannen, att det ansågs betyda förargelse om man satte skorna på bordet.

Det ansågs inte heklre bra att ge fästmän skor i present, ty då skulle hon ej bli trogen utan springa ifrån fästmannen.

De, som gå rätt på skodonen, ansågos såsom goda människor, vilka gå sin väg rakt fram i livet.

Vid min fråga om angående en, åsikt, att man av en persons sätt att gå

*Skomakarna**Skor sen
skrock*

gå ut-eller inför på skorna kan läsa deras karaktär. Eriksson ~~skol~~,
 att detta hade han sig ej bekant, men på ett sätt kan man läsa ut en
 persons karaktär på skorna, ty när en person lämnar ett par smutsiga
 eller illa borstade skor, förstår man att det är en slarvig människa.
 Det var oftast vanligt att när en pojke ville lära ett yrke, sattes
 han i lära hos en mästare i hembygden, och när han sedan fått gesälls-
 brev och gesällsbok, gav han sig ut på gesällsvandring. Ibland utsträck-
 tes dessa gesällsvandringar till Danmark och Tyskland, men i allmänhet
 inskränkte de sig till, att man sökte anställning hos någon skicklig
 mästare i en stad ibland kunde det hända att man begav sig till Stock-
 holm. När man så arbetat tillräckligt länge såsom gesäll och erhållit
 mästartrebrevet, kunde det hända att man återvände till hembygden och
 där utövade sitt yrke, ja kanske t.o.m. övertog sin gamle mästares ar-
 bete.

I allmänhet ~~gesällerna~~ *gesällerna* ganska stora upptågsmakare och spelade varan-
 dra gärna små spratt.

III.

Trollsägner från Trollenäs. Trollhöggen.

I Trollenäs park finnes en kullebevuxen med stora träd. Denna kulle

Skriv endast på denna sida!

*keriusen
 geällsvandringar.
 ringer.
 Appt. Högskolan
 Berättelsen
 f. 1859 i Trollenäs
 Skrivare
 Om jö bid
 Trollenäs om
 1931
 Trollhöggen.*

(Häst)
kallas Trollhögen, ty sägnen vill berätta att trollen där haft sin bo-
ning. Jag har i en föregående samling omtalat sägner om trollen på
Trollenäs, men här är en ny variation av dessa sägner.

Sålunda berättar Eriksson ^{om} ~~att~~ den förut omtalade vorgfrun, som blev
bergtagen av trollen, att hon en gång ~~blev~~ efter en barnsäng begav sig
ut på en promenad innan hon var kyrktagen. Hon gick därvid upp på
Trollhögen och satte sig ~~att~~ vila. När trollen märkte henne, togo
de henne in till sig i högen och där fick hon stanna.

Hon fick emellertid tillåtelse att gå upp och träffa sin make tre
nätter å rad och om han öppnade och lät henne kom in och sova hos
sig, skulle hon bli fri från trollens makt.

Tre nätter gick hon upp, tre nätter knackade hon förgäves trots beve-
kande bönor på ~~trikk~~ slottets port, men maken ville inte öppna. Hon
fick ej komma in i det slott, som var hennes hem, ty hennes make hade
redan en annan i hennes plats. När hon den tredje natten förgäves
knackat kommo trollen för att hämta henne till sig igen, men hon höll
sig med förtvivlans styrka fast i i låsets handtag, ja hon höll sig
så hård, att där blev märke efter hennes fingrar.

Eriksson berättar vidare, att sägnen x vill berätta, att makarna ej

Den bergtagna
vorgfrun.

(fort)
levat så väl tillsamman. Mannen var nämligen mycket hård och stygg mot henne. Båda makarna säges ha varit ovanligt starka. En gång ^{blev} de i smedjan, varvid han tog en hästsko och rätade ut den med fingrarna. Han sade då till hustrun, "Titta här", men då tog hon två hästskor och rätade ut dem båda med händerna. Efter den dagen fick han liksom lite mera respekt för henne, så han vågade ej behandla henne så illa.

Herremannen som högg huvudet av trollet.

En herréman från Trollenäs skulle en gång besöka gudstjänsten i V. Ströö kyrka. När han kom till Trollakullen kom ett troll ut och ställde sig i hans väg. Då tog herremannen sitt svärd och högg av trollets huvud, men huvud ^{et} flög på igen. Så gick det två gånger, och för ⁱⁿ var gång blev trollet större. Tredje gången herremanne högg av trollets huvud, lyckades han rida mellan detta och kroppen innan det flög på igen och sedan kunde det ej komma på mera.

Från den dagen har släkten Trolle burit ett huvudlöst troll i sitt xx vapen.

VI.

Den olyckliga husmamsellen på Trollenäs.

En husmamsell vid namn fröken Lövgren, som haft anställning på Trolle-

*Herremannen
och trollet.*

Husmamsellen.

näs, hade haft ett kärleksförhållande med en löjtnant Trolle, en brorson till gamle baron Trolle. Denne baron Nils Trolle var farbroder till till nuvarande ägarens far.

Hon ~~varxförst~~ hade ~~en gång~~ lämnat tjänsten på slottet, men kom åter dit på besök och försökte få ett enskilt samtal med sin älskade, vilket dock misslyckades. Han liksom anade oråd och ville ej träffa henne ensam, varför han vid en promenad i slottsparken var i sällskap med väktaren. Kvinnan hade en gång försökt ett förgifta sig, men då detta misslyckades gick hon vid sitt besök på Trollenäs ut på verandan på natten och sköt sig ett skott genom hjärtat. Man fann henne sedan död. Man trodde, att det varit hennes avsikt att döda löjtnant Trolle också, men då han hade onda aningar var han försiktig, så hon kom ej att utföra sitt uppsåt.

Detta självmord skedde under ~~1890~~ slutet av 1880- eller början av ~~1890~~ 1890-talet.

V.

När prosten Öberg övade sig i att predika.

Prosten Öberg i Gullarp hade ett barskt utseende men var mycket snäll. Såsom ~~ixxt~~ i annat sammanhang omtalats var han en fattig pojke, som

Skriv endast på denna sida!

"
Prosten Öberg
Predikning

tjänat såsom vaktpojke hos prosten Jonas Ahnfelt. Hägen till boken och kallet hade tidigt gjort sig gällande, ty han har berättat ~~xxx~~ att under sin tid såsom vallgosse brukade han kliva upp på en sten och predika för djuren. Han fick sedan en annan jord att predika för.
/h/

Möjligt är att hans husbonde överraskat honom ~~ixexdylikx~~ under en dylik predikan och på så sätt kommit underfund med gossens framtidsdrömmar.

VI.

Träskotillverkning.

Träskor var ju den mest använda ~~xxx~~ fotbeklädnade förr i världen, var för det fanns särskilda träskomän eller träskomakare. Man brukade i allmänhet säga träskomannen, varför jag här använder detta uttryck. I varje socken fanns en eller flera träskomannar, som voro bekanta för större eller mindre skicklighet i yrket. Dessa tillverkade dels träskor hemma på beställning och dels gingo de såsom övriga hantverkare omkring på gårdarna och försågo alla husets folk med träskor. Träskorna tillverkades av ~~al~~ al.

Träskotillverkningen tillgick så, att träet skars i lagom långa bitar, beroende på hur stor träskon skulle vara. Därefter yxades bitarna ~~in~~

*Träskomannen**Träskornas
förfärdigelse*

mera groft till och därefter utsågades klacken. Sedan formades de ytterligare med tängslan ^{men} med bandkniven putsades de sedan riktigt fina. Vid urhålkningen borrarade man först med den s.k. navern, sedan urhålkade man ytterligare med rörsmeden och sedan jämnades de riktigt fina med det s.k. slättejärnet. Om där fanns grenar eller springor i träet, strökte man kokta potatis på för att ej träskornas skulle spricka i torkningen. Innan de kunde användas sattes de till torkning i bekugnen eller spisen. Hade där blivit sprickor under torkningen tätades dessa med potatis, tjära eller axelskav. Axelskav uppstod ^{av} ~~därigenom~~, att när man tjärat eller smort hjul ~~axeln~~ ^{/axeln/} kunde smörjan vid gnidningen mellan axeln och hjulet ~~axeln~~ tränga ut och sätta sig på navet där det blandades med uppflygande grus och jord. Detta ansågs såsom ett mycket bra tätningsmedel.

Träskorna kunde vara dels "pudeträsko" och dels "joraträsko". Skillnaden på dessa var, att på de förnämnda voro ej överlädren så långa ut-^San på dessa spikades s.k. "pudor" av läder, som först stoppats med tagel, svinborst eller ull. De andra hade längre överläder och omspanns endast över vristerna med en ståltråd, som kallades "träskoJOR". Överstycken voro naturligtvis av trä, men kallades ändå "överlär!"

Träskorna
tjeras.

Överläder
träsko

Träskorna användes även till stövlar. Då spikade långa läderskaft på träskorna. Träskor voro mycket praktiska fotbeklädnader, därigenom att de voro varma och man höll sig torr om fötterna, ^{Te} ~~de~~ vatan trängde ej igenom träet.

Träskor äro nu nästan bortlagda i dessa trakter och användas de är det endast av äldre personer eller om någon vill ha träskostövlar, att använda ~~dem~~ om vintern ~~och~~ ^{och} arbetet i skog och mark.

VII.

Några vidskepliga föreställningar.

Man var mycket rädd för att det skulle finnas några hål eller springor i dörrar eller fönster, ty då kunde maran komma in genom dessa. När man hade skurit (man klippte ej på denna tid) naglarna på händer eller fötter, skulle man korsas sig både utan och innan på både händer och fötter med den kniv man skurit med av naglarna med, för att ej den onde skulle få makt med de avskurna naglarna.

En del trodde, att det fanns människor, som kunde göra förtret med de avskurna naglarna, därför vågade de ej att klippa hela nageln på en gång. Man fick ej lov att klippa naglarna på söndagen.

Skriv endast på denna sida!

*Träskostö-
lar.*

*Naglarna
och dess
klippning*

Om ett par halmstrån lägo i kors på golvet, vågade man ej gå över dessa, ty detta trodde man betydde olycka eller död.

Om det regnade bröllopsdagen trodde man att det regnade rikedom på brudparet.

VIII.

En som ville lura Koholmagubben.

Koholmagubben tycktes ha haft vidsträckt praktik, ty lite varstans möter man berättelser om honom och hans klokskap, dels i ett fall och dels i ett annat. Eriksson berättar, att en gång skulle en person gå till Koholmagubben i ett ärende för en annans räkning. Denne hade skickat en present med till gubben, men denne tänkte den, som gick, själv behålla. När hon kom till ~~denne~~ ^{bestämmande stället} och ej gjorde min av att lämna fram presenten, sade gubben: "Var har du de ja skulle ha, älla de hade du tänkt å säl behålla?" Nu vågade hon ej behålla presenten längre, utan gubben fick vad han rätteligen skulle ha.

XI.

Kistebreven.

Kistebreven voro ju mycket omtyckta förr i världen och hade såsom

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Halmstrån i
Kors.
Regn på
bröllopsdagen.*

*Koholmagubben
gjord.*

Kistebrev.

*Åkäs
Culin
Tröllena 1931.*

10

3368

*1976. av Helen Redman
Ber. från Guller
Förel. 1859 i Tröllena*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

namnet angiver sin plats i kistorna. Eriksson berättar emellertid, att till julhögtiderna togo kistebreven fram och fästes upp på väggarna. Sagesmanne tillägger, att det var särdeles roligt för barnen när dessa brev kommo upp, ty där fanns mycket roligt, att titta på. Han hade särskilt ett brev i minnet, detta föreställde en beduinhövding, som hette Ab del Haber, troligen har bilderna på detta kistebrev satt gossens fantasi i livlig rörelse och därför har minnet av detta kistebrev bevarats livet igenom.

X.

Jätten som kastade sten mot V. Ströö kyrka.

Eriksson berättar om en jätte från Bosarp, som kastade en sten mot V. Ströö kyrka. Jätten hade hört kyrkklockorna från Ströö och då han ej tålde höra dessa, ville han förgöra kyrkan. Han kastade för den skull en stor sten mot kyrkan, men denne förfelade sitt mål och hamnade en god bit förbi denna på nuvarande Ulfsnäs ägor. Denna sten, som sades vara kastad av jättehånd, låg kvar där ända tills nuvarande ägaren köpte dit. (Han avled ~~ett~~ för ett par år sedan, men änkan innehar gården) *Man kallar Dahlberg och hade varit föreställe på Tröllena's /.*

*Jätten som
ej tålde kyrk-
klockorna.*

Skriv endast på denna sida!

Möjligen är denna sägen en variation av Finnsagan från Bosarp, som berättar att Finn ville kasta sten på Bosarps kyrka, men denna flög förbi och landade i Sundet.

XI.

Bäckhästen och Kroningen.

I Asmuntorp, Trollenäs församling, bodde förr en gammal gubbe, som man kallade för Kroningen. Han bodde i Asmuntorps by och där var bara väggen emellan hans hus och Saxån. Gubben ansågs för att vara lite egendomlig och gick mest för sig själv.

Bäckhästen hade sitt tillhåll i den närbelägna ån och han sadades gärna till gubben och upp på vinden. När så gubben gick ut på logen stod bäckhästen på vinden och skrattade åt honom.

En gång voro ~~en~~ några pojkar ute på isen på ån i närheten av Kroningens. Plötsligt fingo de se en vit häst komma gående emot dem ut på isen. "Där kommer vår vida när", sade en av pojkarna när han fick syn på hästen, "nu ska vi rida!" Detta voro de andra pojkarna med om, och de började kliva upp på hästen. Ju fler, som kommo upp, dess längre blev hästen. Då var där en av pojkarna, som utropade. "Jösses sånt långt ög" men då

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Variation av
Finnsagan.*

*Bäckhästen
och Kroningen*

*Bäckhästen
och pojkarna.*

slog hästen av dem allesamman och försvann och då förstode de att det var bäckhästen, som velat försvinna med dem i ån.

XII.

När den mördade störde mördaren om natten.

En person vid namn Anders Olsson i Selarp hade i sin ungdom tjänat såsom minstdräng på ett ställe där det fanns en störstöräng, som mördade en människa. Innan denne blev häktad för sitt brott spökade det förfärligt i drängkammaren, varje natt och sedan trodde man, att det var den mördade, som ej velat ge honom någon ro.

???

XIII.

Rackare.

X

Rackarna voro i allmänhet illa sedda av ~~mitt~~ befolkningen, ty de voro ej alltid så hederliga i sina handlingar. Eriksson berättar om en rackare i Bosarp, som gjorde stort förfång för bönderna, därigenom att han stal och förstörde deras djur. Då jag i samlingarna från Bosarp utförligt redogjort för tillvägagångssättet vid denne rackares undanskaffande behöver detta ^{ej} upprepas, men Eriksson nämnde, att när bönder-

Skriv endast på denna sida!

*Den mördade
spökade*

*Rackaren
från Bosarp*

slagit ihjäl rackaren, klyvde de en ung björk och drog liket igenom denna, för att han ej skulle gå igen, varför han antagligen begravdes på den plats där han blev ihjälslagen. Åkern där han blev ihjälslagen kallas än i dag för "Rackarevången!"

I Stabbarp bodde en rackare, som hette Kristian. Denne, som var bror med Bosarpsrackaren, var mycket illa beryktad och ställde till med mycket förfång.

En gång kom han till Trollenäs, i vars folkstuga han gick in. Här inne var en skomakare, som han ville tvinga till att dricka brännvin, men ~~den~~ ² ¹ ville han ej. När han nekade, drog rackaren upp sin stora kniv och hotade honom med. Skomakaren blev så rädd så han grät och bad om förskoning, men rackaren höll i med sin fordran och fortfor att hota. Då kom den gamle fårchefen in. Han kallades så, därför att han passade fåren på Trollenäs. Denne, som hette Falk, hade varit med vid tredagarslaget vid ~~Leipzig~~ Leipzig och var följaktligen icke den som lät rackaren skrämna sig. När han kom in och fick se skomakaren gråta sade han: "Varför ser du så ledsen ut bror?" Vartill denne svarade: "Jo, han vill tvinga mig till att dricka brännvin, och det har jag aldrig brukat!"

*Rackaren
från Stabbarp.*

*Fårchefen
som kallas
Rackaren.*

När Falk hörde detta, tog han rackaren och slog honom i väggen så stor och kaxig han var, och när han såg sin överman blev han fort färdig att avlägsna sig.

XIV.

Den gamle klarinettspelaren.

En klarinettblåsare, som kallades Klanet-Kalssen eller Blåsare-Kalssen *Den gamle klarinettspelaren,* ~~brukade gå omkring i~~ *blåsaren,* byar och gårdar och spela klarinett, för att därigenom skaffa sig mat och brännvin. När han gick mellan de olika platserna brukade han prata för sig själv samt fäkta och gestikulera med klarinetten. Han var mycket välkommen var han kom och man dansade gärna efter hans musik.

Eriksson berättar, att när hans moster hade bröllop stassade bröllops-tåget till kyrkan. När stassen kom uppåt kyrkogårdsgången med klanetaren i spetsen, kom prästen (en pastor Regnér) ut ur kyrkan och sade: "Jag tåler inte, att höra det där klanetandet", då blev klanetaren rädd och upphörde med musiken. När man vid kyrkbröllop stassade till kyrkan gick klanetaren före stassen och spelade hela vägen.

En taleman i Stabbarp.

I Stabbarp fanns en taleman, som hette Lars Berg. Han var mycket anlitad vid bröllop och begravningar och han fick ibland även tjänstgöra såsom böneman vid frierier. Ätminstone brukade han ibland bli skickad att höra sig för hur utsikterna för partiet gestaltade sig. Kunde äktenskapet nöjaktigt ordnas fick han skälig ersättning för besväret.

XVIMåns Hultgren ett vida känt original.

Måns Hultgren var född i V. Ströö, men om han var son eller endast foster-
terson till en skollärare där, vet jag ej. Uppfostrad hade han emeller-
tid ~~xxxxxx~~ blivit hos skolläraren.

Han var en utpräglad vagabondnatur, och trotsz att han varit uppfostrad i ett ordentligt hem och var ganska begåvad, vandrade han vida omkring utan att ha något stadigvarande arbete. Han brukade åtaga sig dikningsarbete och när han så erhöll avlöning för detta, ~~endast~~ söp han så länge pengarna varade. Han hade, som förut nämnts, vandrat vida omkring icke endast i Sverige utan även i Ryssland och Danmark. Antagligen arbetade han sig över sjön på någon lastångare, men sedan

Skriv endast på denna sida!

*Lars Berg**Måns Hultgren*

vandrade han. Han hade läst ganska mycket, men där fanns ej någon stadga i honom och ibland när spritmissbruket tog överhand urartade det i dilerium. Då fantiserade han mycket om att Kung Oskar, baron Trolle, Oskar Dicksson m. fl. stormän skulle bilda bolag och naturligtvis skulle han vara med.

Han var allmänt känd i orterna och under min skoltid sågs han ofta komma gående. Ibland var han berusad och förde ett förfärligt oväsen eller ett livligt resonemang med obefintliga personer, men man hörde aldrig, att han ofredade någon. Vanligen hade han bränvinsflaskor i fickorna och när han gått ett stycke drack han av dessa. Ibland lade han sig på dikeskanten med flaskan bredvid sig och somnade. Då hände det ej sällan, att pojkar voro framme och tömde ut flaskans innehåll, så det fanns ej något kvar när han vaknade, men antagligen mindes han ej att han ej druckit ur den innan han somnade.

Hultgren var ett ~~vidt~~ i mellersta Skåne vida känt bygdeoriginal, som visserligen förde ett oregelbundet leverne och ej hade någon varaktig bostad, men han var fredlig till sin natur och därför var han inte vare sig fruktad eller hatad. Han dog för omkring ett tiotal år sedan.

17
XVI.

3368

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hälsning på överhets- eller ståndspersoner.

Eriksson berättar, att han minns från sin barndom, att när männen hälsade på baronen eller prästen, så stodo de med hatten i hand, så länge någon av dessa värdigades tala med dem. Kvinnorna nigade hur gamla de än voro och särskilt de äldre brukade kyssa prästen på hand, för att därmed betyga sin vördnad.

Hälsningar